

ARAFTA KALAN GENÇLİK: ARSIZ BELA HAYRANLARI ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR ÇALIŞMA

Serkan BİÇER¹

Tülay ERTAN²

ÖZET

Gençlik altkültürleri, yaşam biçimleri ve sosyo-kültürel özellikleriyle her dönem için ilgi çekici bir alan olmuştur. Aile faktörüyle birlikte toplumun genelinde varolan önyargılar bu gençlerin hem hayata karşı duruşlarını hem de seçimlerini etkilemektedir. Giyimlerinden saç kesimlerine, yazı ve konuşma dilinden dinledikleri müziklere kadar kendilerine özel bir alan oluşturdukları görülmektedir. Duygusal karmaşanın etkisiyle ortaya çıkan ve gün geçtikçe yaygınlaşan Arabesk Rap, gençlik altkültürlerinin de en çok tercih ettiği tarz olarak bilinmektedir. Gençlerin hangi motivasyonlarla bu tarzı tercih ettikleri sorusu araştırmanın da ortaya çıkış nedenidir. Bu çalışmanın temel amacı, Arabesk rap olarak adlandırılan müzik tarzını dinleyen gençlerin kim olduğunu tanımlamak ve betimlemektir. Bu bağlamda, altkültür kodlarını taşıyan bir Türk Arabesk Rap şarkıcısının (Arsız Bela) hayranları nitel araştırma deseni olan etnografiyle ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; gençlerin yarattığı dünya tamamen müziğe endeksli ve oradaki imgelerin kendi hayatlarına yerleştirilmesi şeklindedir. Yarattıkları dünyanın gerçekliğini dinledikleri müziklerle yaşayan hayranların hayatı, yaşam kaynağı gibi gördükleri şarkıcının ekseninde dönmektedir. Hayata tutunmak için müziğe sarılmakta ve onunla kendilerine bir dünya yaratmaktadırlar. Hayatları üzerinde değişim yapamayacakları yönündeki kadercilikleri yanında, kontrol edebildikleri ve sahip olabildikleri tek şeyin bedenleri olması, onun üzerinde her türlü değişimi gerçekleştirmeye itmektedir. Bu hayat tarzı, arabeskin kaderciliği ile rap'in öfke ve başkaldırışını sentezleyen Arabesk Rap'i temsil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Altkültür, Gençlik, Müzik, Hayranlık, Etnografi

YOUTH IN THE PURGATORY: AN ETHNOGRAPHIC STUDY ON ARSIZ BELA FANS

ABSTRACT

Youth subcultures have always been an interesting field with their life styles and sociocultural features. Together with the family factor, prejudices that exist in every part of the society have affected both their stances against life and their choices. It can be seem that they have a special way of life from their dressing and hair cut, to their colloquial&written language and the style of music. Arabesque Rap that emerged as a result of emotional confusion and is becoming more popular day by dy is known as the most preferred form of music among youth subcultures. Why these young people prefer to listen to this style of music is the starting point of the study. Purpose of the study is to reveal the effects of the music style that youth subcultures that draw attention with their interesting life styles listen to on their lives and group dynamics. In this context, fans of an arabesque rapper (Arsız Bela) who carry subcultural codes have been analyzed by using case study method. Some questions within the frame of

¹ Yrd. Doç. Dr., Firat Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, srknbcrc@gmail.com

² Firat Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi

determined topics have been addressed to six interviewer bu using interview method in the study. Our findings show that these young people create a world totally relevant to their style of music and they put these images into their lives. The lives of these fans who live the reality of the world which they created through musics they listen to revolve around the singer who they consider to be a life source. They cling to music to be able to hold on to life and they create a world through it. Beside the fatalism which makes them think that they are not able to make any change to their lives, the fact that only think they have and they can control is their bodies pushes them to make all kind of changes to it. This life style symbolizes "Arabesque Rap" which synthesizes the fatalism of the arabesque and anger of the rap.

Keywords: Subculture, Youth, Music, Fandom, Ethnography

GİRİŞ

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza dâhil olan yeni medya kavramı, özellikle gençlerin sosyalleşme pratiklerine, tercih ettikleri müzik tarzlarına, giyimlerinden yeme-içme alışkanlıklarına kadar her alanda etkisini göstermektedir. Teknolojik gelişmelerden etkilenen bir alan olan müzik, enstrümanların yerini bilgisayar teknolojileri ve web sitelerinin almasıyla birlikte evde bile albüm yapma olanağı yaratmıştır.

2000'li yıllarla beraber müzik alanında meydana gelen değişimler farklı tarzların doğmasına, varolan tarzların da evrilmesine neden olmuştur. Türkiye'de geniş bir dinleyici kitlesine sahip olan Arabesk Rap bunlardan biridir. Literatürde tam olarak tanımlanmamış, sözlerinde yer alan şiddet öğelerinin ağırlığı bakımından rap müziği, aşk, ayrılık, isyan gibi konuları işlemesi bakımından da arabesk müziği andırdığı için bu müzik türü Arabesk Rap olarak adlandırılmaktadır (Bozkurt vd. 2015, s. 542) Kökeni alt kültürler olan bu tarz etrafında toplanan gençler, grup dinamiğiyle hareket etmekte ve kendilerine bu doğrultuda bir hayat tarzı yaratmaktadırlar. Arabesk Rap, 1970'li ve 1980'li yılların, yoksul ve her şeye boyun eğen, kadere isyan eden, siyasetten ve toplumsal olaylardan uzak, kader kurbanı, pasifize kişisini betimleyen arabesk müziğinden farklı bir yapıya sahiptir. Şarkıların özünde yine isyan vardır. Ancak bu isyan, "kime karşı ve niçin?" sorularının cevabını verecek açıklıkta değildir. Arayış içinde olan gençlerin bazen hiç ulaşılabilen sevgiliye, maddi olanaklara ve bazen yoksulluğa karşı duruşunu anlatan şarkıların, gençlerin hayatını etkisi altına alması dikkat çeken bir unsurdur.

Özellikle altkültür gençlerin tercih ettiği bu müzik tarzı, varoş diye tabir edilen, daha çok yoksul kesime mensup gençler tarafından dinlenmektedir. Kültürel ve ekonomik olarak yaşadığı ortamla bütünleşemeyen ve toplumun varolan önyargılarıyla ve dışlamalarıyla baş edemeyen gençler, zamanla farklı gruplaşmalarla kendini ifade etme yoluna gitmektedir. Bu grupların beslendiği müzik türü olan Arabesk Rap, bu şarkıları yapan kişilerin aynı alt kültüre mensup bireyler olmaları nedeniyle tercih edilmektedir. Yaşadıkları yoksul hayat ve geleceğe yönelik çaresizlikleri ile idealleri arasında sıkışan bir anlamda "arafa" kalan gençler, arabesk raple bu baskılardan anlık olarak da olsa uzaklaşma yoluna girmişlerdir.

Arsız Bela hayranları üzerinden gerçekleştirilecek olan bu etnografik çalışmada, alt kültür gençlik gruplarının oluşumunda ve gençlerin hayat tarzlarının şekillenmesinde Arabesk Rap'in rolünü tespit etmek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu temel amaç çerçevesinde şu alt araştırma sorularına da yanıt aranacaktır.

- Arabesk rap dinleyici olan gençler için dinledikleri müzik ne ifade etmektedir?
- Arabesk rap dinleyici olan gençlerin betimsel özellikleri nelerdir?

- Arabesk rap dinleyicisi olan gençleri tanımlayacak kültürel kodlar nelerdir?
- Arabesk rap dinleyicisi olan gençlerin aile ve toplum ilişkileri nedir?

Birinci bölümde konunun kapsadığı alanlar tartışılarak çalışmanın kuramsal zemini oluşturulmuştur. Belirlenen konu doğrultusunda hangi metodun kullanıldığı, kullanılan tekniğin geçerlik ve güvenilirlik oranlarının açıklandığı araştırma kısmı ikinci bölümde verilmiştir. Üçüncü bölümde ise yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler, ulaşılan bulgular ve yorum kısmı yer almaktadır.

ALTKÜLTÜRLER VE ARAFTA KALAN GENÇLİK

Altkültür Kavramı

Altkültür, pek çok farklı tanımlaması olan bir kavram olmakla birlikte genellikle hâkim kültürden farklı olmayı ifade etmektedir. Doğan (1990, s. 146), farklı ilişkiler sistemi olarak alt kültürlerin, ait oldukları toplumdaki normların ve ilişkilerin dışında kendine özgü bir ahlak ve iletişim sistemi ile gerçekte bireysel tepki ve ifade biçimlerini grupsal söyleme dönüştürdüklerini belirtmektedir. Yaman ise (2014, s.59), toplumsal kabul görmüş ve yaygın olarak uygulanan kültürel yaklaşımların ve hayat tarzlarının üst kültür olarak görüldüğü, bunun dışında kalan her türlü kültürel yapının ise alt kültür olarak değerlendirilerek kategorize edildiği gerçeğine işaret etmektedir. Genel olarak toplumun alt sınıflarında bulunanların ve daha çok düşük statülü bireylerin, madde bağımlılarının, toplumsal normlara aykırı hareket eden grupların bu kavram içinde değerlendirildiği görülmektedir.

Ekonomik açıdan daha iyi şartlarda yaşamak umuduyla şehre göç eden, geldiği yerde tam olarak beklediğini bulamayan aileler, kent yaşantısıyla birlikte yeni ve daha büyük sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle bu ailelerde yetişen çocuklar şehir yaşantısına ve kültürüne uyum sağlamakta zorlanan ailelerin yaşadığı maddi sıkıntılar uyumsuzluğu daha da arttırmaktadır. Kente uyumluluğu engelleyen birçok sebep olduğunu belirten Dinçer (1997, s.101-103), bunları üç başlıkta değerlendirmektedir. Birincisi, kente göç edenlerin sosyo-kültürel yapısı, ikincisi, kentin yapısı ve kuralları, üçüncüsü ise kentin sahip olduğu kültürel yapıdır.

Altkültürler genelde yaşadıkları toplumun, özeldede ise ait oldukları toplumsal sınıfların kendilerine yansıyan olumsuzluklarına karşı birer tepki hareketi olarak ortaya çıkarken toplumsal sınıftan toplumun geneline ilişkin kaygıları da bu çerçevede dile getirmiş olmaktadır (Doğan, 1990, s.157-158). Bir yandan kent yaşamının rahatlığı diğer yandan kendi kültürel değerlerine aykırı olması kent değerlerinin yadırganmasına neden olmaktadır. Gençler açısından değişim daha kolay kabullenilmekle birlikte yaşanan kültürel çatışma yine ergenlik dönemindeki gençleri etkilemektedir. Kendi değerlerini sürdürmek konusunda kararlı olan aile, çocuklarının bağımsız olma istekleri karşısında tutucu ve baskıcı olabilmektedir. Çocukların duygusal yoğunluk yaşadığı bu evrede ailelerin ilgisizliği, onu görmezden gelerek dinlememeleri kişilik oluşumu açısından ciddi sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır. Genç için bağımsız olma duygusu baskın olsa da takdir edilmek ve ailesi tarafından beğenilmek önemli olmaktadır. İleriki yaşlarda disiplin bozucu hareketler göstermesinin etkenlerinden biri de ailesi tarafından ilgisiz kalmasıdır. Yörükoğlu (1986, s.138-139), ilgisiz anne-babaların çocuğu ihmal etmesi, hor görmesi, hatta psikolojik bakımdan reddetmesi sonucu çocukta kin, düşmanlık ve endişe duygularının gelişebileceğini belirtmektedir. Böyle ailelerde yetişen çocuklar, isyankâr, saldırgan, kavgacı ve suç işlemeye eğilimli çocuklardır. Bu çocuklar, kendi başına buyruk hareket ederler ve katıldığı arkadaş grubunun da etkisiyle kaçakçılık ve hırsızlık gibi suçlara yönelebilirler.

Çocukluktan erişkinliğe geçiş yaşandığı için ergenliğin çocuklukla erişkinlik arasında kaldığını belirten Öztürk (2008, s.4), bu yüzden de çatışmaların yaşandığı, kimliğin kazanıldığı bir dönem olduğunu ifade etmektedir. Hem biyolojik hem de psikolojik değişimlerin yaşandığı bu dönem sosyolojik değişimleri de beraberinde getirmektedir. İnsanın yapısında olan bir yere ait olma içgüdüğü aile tarafından karşılanmayınca genç gruplara yönelerek bu ihtiyacını gidermektedir. Bir gruba ait olma duygusu, davranışları da şekillendiren bir etkidir. Birey gruba göre hareket eder, grup üyelerinden bağımsız hareket etmez ve diğer grup üyelerini de korur. İçinde bulunulan grup, bireyin kimliğini de belirlemektedir.

Grup Psikolojisi ve Hayranlık

Kitle, kalabalık anlamıyla rastgele bir araya gelmiş insan topluluğudur. Psikolojik açıdan ise bu kavram, aynı amaç için bir arada bulunan bazen organize olmuş insan topluluğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Özellikle gençlik döneminde bir grup içinde yer almak, genç için kendini ispatlamak adına önemli olmaktadır. Gençliğin dinamik bir süreci kapsadığından bahseden Burcu vd. (2007, s.32), bu süreçte hem fizyolojik, psikolojik, sosyolojik değişimlerin sergilendiğini belirtmektedir. Ayrıca bu dönem, gençlerin sosyalleşmelerinde özellikle daha sıkı ve samimi ilişkilerde buldukları sosyal grupların etkisiyle çeşitli davranışsal ve kültürel öğrenimlerin kazanıldığı bir dönemi içermektedir.

Duyguların fazlasıyla yoğun yaşandığı bu dönemde istikrarsız davranışlar da görmek mümkündür. Duygusal olarak kendisine destek bulamayan genç içine kapanabilir veya bu desteği dışarıda arayabilir. Bu dönemde, çevrenin ergenden beklentileri olan doğruyu kendisinin bulmasını istemesi, iç kontrol gücünü ifade eden vicdan gelişimini hızlandırarak dış kontrolün gereğini ortadan kaldırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1988, s.250; Koç, 2004, s.236).

Bireyler, kendilerini üyesi oldukları sosyal grubu dikkate alarak tanımlar ve değerlendirirler, kendilerini sınıflandırır, bu sınıflandırma sonunda da kendilerini koydukları, yerleştirdikleri grupla özdeşleşirler. Bu özdeşleşme sonunda sosyal kimlikleri oluşur (Turner 1987'den akt. Demirtaş, 2003, s.129).

Gençler için arkadaş grupları, sosyalleşmek ve kendilerini ifade etmek açısından önemli alanlardır. Grup olma psikolojisiyle hareket eden gençler, tek başına cesaret edemedikleri davranışları grup içinde sergileyebilmektedir. Gerçekte sahip oldukları karakterden farklı olmalarına ve davranmalarına neden olan şey kitle psikolojisiyle hareket etmeleridir. Bu durum tüm grup üyeleri için geçerlidir. Onları bir araya getiren, grup olarak taşıdıkları ortak ruhtur. Kitle içinde bilinçli kişiliğin kaybolduğunu ve birleşmiş bireylerin düşüncelerinin ve duygularının tek tarafa yöneldiğini ifade eden Le Bon (2009, s.15-17), kitle içinde geçici ancak kolektif bir bilinç oluştuğunu belirtir. Yani kitle tek bir varlık haline gelir.

Bahsedilen arkadaş grupları belli bir amaç etrafında bir araya gelen gençlik gruplarıdır. Çalışmamızın da konusu olan altkültür gençliğinin belli kişileri örnek alarak ve onlara olan hayranlıklarıyla oluşturdukları gruplar ve bu grupların dinamikleri, Le Bon'un (2009, s.27) psikolojik kitle kavramıyla açıklık kazanmaktadır. Tek başına olan bir adam bir sarayı ateşe veremeyeceğini, bir mağazayı yağmalayamayacağını bilir ve böyle bir şeye girişmek hemen hemen hiç aklına gelmez. Fakat bir kitleye bağlı olunca, çok olmanın verdiği gücü anlayarak her türlü suç telkinine boyun eğer.

Bu noktada karşımıza çıkan bir diğer kavram olan hayranlık, psikolojik kitlenin oluşturduğu özel bir alanı ifade etmektedir. Bir şeye aşırı derecede meraklı ve düşkün olan, gerçek hayatla neredeyse bağlantısını koparmış insanlar topluluğuna hayran ya da son yıllarda kullanılan İngilizce ifadesiyle fandom denilmektedir. Fandom kelimesi, İngilizce hayran anlamına gelen "fan" kelimesi ile alan, bölge anlamında kullanılan "domain" kelimesinin birleşmesinden

oluşmaktadır. Yani Fandom kelimesi, hayranların oluşturduğu özel bir alanı ifade etmektedir. Hayranların takipçisi olduğu şey veya kişi artık onların ilgi alanı olmakta ve bu alanda uzmanlaşmaktadır. Kelime tam olarak bunu karşılamaktadır. Daha çok popüler şarkıcılara olan düşkünlük sonucu oluşan hayranlık, hayranı olduğu kişiyi sonuna kadar, hata yapsa bile korumayı, desteklemeyi gerektirmektedir.

Grup davranışlarının ortaya çıkmasında kitle psikolojisi önemli bir faktördür. Çünkü kitlelerin en önemli özelliği kolektif bilinçle hareket etmeleridir. Burcu (2007, s.41), genç bireyin hangi davranışları neden yaptığının açıklayıcısı olarak arkadaş grubuyla sıklıkla zaman geçirmesini, onlar gibi düşünüp davranmasını ve ortak faaliyetlerde bulunmasını göstermektedir. Bir sanatçıya hayranlık duyanların oluşturduğu gruplarda, grup üyeleri zamanla aynı davranışları sergileyip aynı tepkileri vermelerinin nedeni de büyük oranda sürekli birlikte zaman geçiriyor olmalarıdır. Bu birliktelik fiziksel anlamda değildir. İnternet üzerinden oluşturdukları ağlarla her şekilde irtibat halindedirler. Bir hayran grubunun oluşması da çoğunlukla sosyal medya ortamlarında gerçekleşmektedir. İlgilendikleri konu veya kişilerle ilgili medyada çıkan her haberi, her yorumu sıkı şekilde takip ederek bu mecralarda paylaşırlar. Şarkıcı için de hayran kitlesine sahip olmak önemlidir. Çünkü onun adına savunma yapacak büyük bir kitleye sahip olmaktadır.

Le Bon'a göre (2009, s.35-37), telkin ve yayılma yoluyla duygular büyük bir hızla yayılır, katılımla beraber o duygunun gücü büyük oranda artar. Kitleleri ancak aşırı ve abartılı duygular etkilediği için, onları etkilemek isteyen kişi beklentilere uygun ifadeler kullanır. Duyguları olduğundan farklı şekillere sokup abartarak sunmak, günümüz popüler kültür ürünlerinde sıkça gördüğümüz bir durumdur. Özellikle mutsuzluk üzerine inşa edilen eserlerle gençlerin en basit olayı dram haline getirmeleri bu ürünlerle sağlanmaktadır. Abartı, psikolojik bir kitle için (özellikle hayran kitle için), görünürdeki tüm özellikler büyütülerek aktarılmalıdır. İmgelerle sunulan duygular öyle güçlü bir etkiye sahiptir ki, kitleler istenilen yönde harekete geçirilebilir.

Postmodernizm ve Yabancılaşma

Bilimsel geleneklere ve dine bir tepki olarak doğan Postmodern kültür, hem dindar olmayı hem de hedonist diye tanımlanan haz üzerine kurulu yaşam tarzını üretebilmektedir. Postmodernizmin bu tutarsızlığı ve istikrarsızlığı şizofrenik kişilik haline benzemektedir. Dilde ve söylemde meydana gelen parçalanmışlık, kişiliğe de yansımakta ve bu durum bireyin tek kişilikten uzaklaşmasını getirmektedir. Geçici ve anlık etkiler yaratmak için yeni teknolojiler, özellikle iletişim teknolojilerini kullanan kültür üreticileri, bu şekilde postmodernizmin ticarileşmesini sağlamaktadırlar (Harvey, 2010; Bayhan, 2007, s.201).

Postmodernizm'in çoğul kimliklerinin oluşmasında medya ve özellikle internet önemli rol oynamaktadır. Fikir hürriyeti, tercih etme hakkı, bireyselcilik gibi postmodernizm'in desteklediği kavramlar, farklı şekillerde işlenerek reklamlar, şarkılar ve filmler yoluyla sunulmaktadır. Bu araçlar, toplumdan soyutlanma, sosyalleşememe sonucu yabancılaşmaya yol açmaktadır. Harvey (2010, s.21), postmodernizmin, "kültürel söylemin yeniden tanımlanmasında heterojenliği ve farklılığı özgürleştirici güçler olarak" öne çıkarıldığını belirtmektedir. Postmodernizmdeki bu belirsizlik, parçalanma ve bütüncül olmayan söylemler, bir yönüyle mikro ve alt kültürleri canlı tutma olanağı tanımaktadır. Ancak diğer yandan aşırı bireyselci yaklaşımıyla da bireyin yok olmasına, özellikle günümüz gençliğinde çoğul kimliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kendi doğrularıyla kendi hayat tarzını yaratan birey, insanları bir arada tutan değerlerden de yoksun kalmaktadır. Bulduğu grup içinde aidiyet duygusunu tatmin ederek çoğul kimlik oluştururken diğer yandan kendi özel dünyasında yaşadığı çatışmalarla birey olarak kendini yok saymaktadır.

Marx, kapitalizmin gelişiminin bireylerin kendilerinden ve diğerlerinden kökten uzaklaşmasına ve yabancılaşmaya yol açtığını öne sürmüştür (Berger, Kültür Eleştirisi, 2014, s. 158). Düşünme yetisini tüketip ona yabancılaşan gençlik kendini değersiz hissederek hayatı anlamsız bulmaya başlamaktadır. Bunun sonucunda kendisine yabancılaşırken topluma da yabancılaşarak her şeyden uzaklaşmakta ve Berger'in tanımladığı (2014: 59), "başkalarıyla hiçbir bağı olmayan" birey tipi ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin ve teknolojinin etkisiyle postmodern yanılığın içine giren gençliğin kendine ve topluma yabancılaşması da akışın bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Bu durumda gruplaşma veya bir gruba dâhil olma kendini kaybetmiş gençler için kendini bulmanın tek çıkar yolu olabilmektedir.

Alt kültür bağlamında postmodernizm, gençlerin oluşturduğu gruplaşmalarda da kendisini göstermektedir. Çoksesliliği savunan postmodernizm, alt kültür gruplarına kendilerini ifade etme ortamları yaratmaktadır. Kökeninden ve geçmişinden kopmak istemeyen ancak yaşantı ve davranışlarında bunu gösteremeyen alt kültür oluşumları, postmodernizmin çelişkili yapısını barındırmaktadırlar.

Günümüz gençliğini "Ben Nesli" kavramsallaştırmasıyla ele alan Twenge (2009 s. 34-66), 1960'lı yıllarda başkalarına saygı duymanın, kendine saygı duymaktan daha önemli olduğunu belirtmektedir. 1980 ve 1990 yıllarında özsaygı teriminin yaygınlaştığı ve 2000'lere gelinmesiyle birlikte konuya dair kitapların arttığı görülmüştür. Değişen anlayış gençliği umursamaz hale getirmekte ve onlar için en önemli şey kendi düşünceleri olmaktadır. Bireyselleşmeye sürükleyen bu anlayışla birlikte, eskiden "kibar ol" tavsiyesi, yerini "sadece kendin ol" tavsiyesine bırakmıştır. Değişimin başlangıcı, yaşamak için tek bir doğru olmadığını savunan postmodern anlayıştan gelmektedir.

Altkültür ve Müzik

Gençlik altkültürlerinin oluşturdukları hayat tarzını şekillendirmesi bakımından müzik, ayırt edici bir özellik olarak önem taşımaktadır. Müzik duyguları dışarı vurarak varlığı anlamlandırmakta ve kimlik oluşumunda da etkili olmaktadır. Tarihsel bağlamda altkültür müziğinin yükselişinin toplumdaki dışlayıcı tutumların etkisiyle gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin Amerika'da zencilere yönelik uygulamalar siyahi milliyetçiliği geliştirerek altkültürlerin müzik aracılığıyla toplumsal ve politik muhalefeti yapmaları yolunu açmıştır. Yaman (2014, s. 290), gençlerin dinledikleri müzikler ve tekrarladıkları şarkı sözleri ile kendi hayat tecrübeleri ve buldukları sosyo-psikolojik durum arasında yakın bir ilişki olduğunu ifade etmektedir.

Siyahlar için kültürel bir gurur sayılan soul müzik; toplumsal haksızlıkları ve yoksulluğu anlatan funk ve blues gibi müzik biçimleri sisteme ve toplumsal yapıya yönelik muhalif mesajlar içermektedir. Almanya'da ortaya çıkan Gotik Altkültürü, Alman kültürel ortamında yavaş, karanlık, kasvetli, elektronik temelli, derinden gelen vokal tarzıyla, 1980'li yıllarda kendisini kışkırtıcı bir yeni güç olarak göstermeye başlar (Lull, 2000, s.66; Oğuz, 2016, s.48). Kaynağını altkültürden alan müzik tarzlarının popülerlik kazanması ise savaş karşıtı underground şarkılarla başlamıştır.

Özbek (2000, s.110-122) başlangıçta alt kültür üslubu taşıyan müzik tarzlarının bir kaçış niteliği taşıdığını belirtmektedir. Müzik, kente göç nedeniyle hayatta kalma mücadelesinin yarattığı sorunları romantikleştirerek bireye güç kazandırmakta, ayrıca gündelik hayatla ve toplumla arasına koyduğu mesafeyi duygusal bir isyana dönüştürmektedir. Şarkılarda kullanılan sözlerin sloganlaşmaya yatkın olması ve hayat tarzını ifade ediyor olması arabesk rap'in özelliklerinden biri olarak görülebilir.

Müzik aynı zamanda sosyalleşme için bir neden de oluşturmaktadır. Konserler, fan grupları, sosyal ağlarda üye olunan gruplar, tercih edilen mekânlar, internet sözlüklerinde tanımlanan

alanlar, sosyal ağların Facebook ve Twitter dışında kalan araçları gibi birçok alanda müziğin, bahsi geçen sosyalleşme aracı oluşuna gönderme yapmaktadır. Sağır ve Öztürk müziğin sosyalleştirici gücü temelde iki farklı kimlik düzeyini ifade ettiğini belirtmektedir. Bunlardan birincisi küreselleşen dünyada evrensel olan müzik kodları üzerinden kurulan birliktelik ve tanımlamalardır. Aynı sanatçıları dinleyen uzaktaki insanlar için sınırların ortadan kalktığı ve ortak bir alanda soyut olarak sosyalleştikleri görülür. İkincisi ise yerel kültür içerisinde değişmeden kalan veya yeni biçimlerle ortaya çıkan müzik kodlarıdır ki bu kodlar ise farklı bir sosyalleştirme aracı olarak müziğin kimlikler üzerindeki etkisini göstermektedir (Sağır ve Öztürk, 2015, s.123)

Batı müzik tarzı ile kent ve kır kültürünün karşılaşma alanı olarak ifade edebileceğimiz arabesk rap, kendi gerçeğinden uzaklaşmadan dinleyicileri için mahrem bir bölge oluşturmaktadır. Yoksulluk, aşk acısı, dışlanma, ihanet temalarının yoğun olarak kullanıldığı şarkı sözlerindeki isyanın toplumsal sorunların yansıması olduğu söylenebilir.

Şarkılardaki aşk teması bir yönüyle mutluluğu temsil eden bir simge olarak toplumsal koşulların engelleyici etkisini azaltmaktadır. Duygusal gelgitler, yenilgiler, çatışmalar ve kutlamalar müzik aracılığıyla diğer insanlarla paylaşılan hipnotik ve reflektif tempolara dönüştürülür ve hem onu oluşturanlara hem de dinleyenlerine aykırı deneyimler yaşatır. Müziğe eşlik eden şarkı sözleri ve video klipler oluşturduğu imgelerle bireyleri önemli ölçüde özgür hissettirmektedir. (Lull, 2000, s.11-51; Özbek, 2000. s.186).

Alt kültürden gelen bireylerin ürettiği şarkılarla gençlik üzerinde, gerçekte eksikliği hissedilmeyen şey'lere karşı bir ihtiyaç duygusu yaratılmaktadır. Burada Marx'ın, her insanın başkaları üstünde kendi bencil ihtiyaçlarının tatmini için nasıl güç tesis etmeye çalıştığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Marx, her insanın bir diğerinde, onu yeni bir kurban olmaya zorlamak, yeni bir bağımlılık içine sokmak ve yeni bir çeşit mutluluğa ve böylece ekonomik yıkıntıya ayartmak için yeni bir ihtiyaç yaratmak üstüne düşündüğünü belirtmektedir (Marx 1963'ten akt. Berger, 2014, s.63). Gençler, gerçekte hissettikleri yoksulluk, ilgisizlik, uyumsuzluk duygularını bu şarkıları dinleyerek farklı bir boyuta taşırlar. Artık aşk acısı çeken, sevdiği tarafından terk edilen, dostu tarafından ihanete uğrayan biri olur. Bu şekilde yoksulluk ve yaşadığı ortama uyumsuzluk ikinci plana atılmaktadır.

Yaptıkları müzik tarzıyla kendilerini ifade eden alt kültür gruplar belli bir dinleyici kitlesi ile popülerlik kazanmaktadır. Kendilerini takip eden grup üyesi gençlerin duygularını, içlerinden geldikleri için çok iyi bilmektedirler. Bu kişilerin yaşantı ve beklentilerine yönelik sözlerin kullanılarak yapıldığı şarkılarla, bu grup gençliğinin duyguları yine kendilerine pazarlanmaktadır. Harvey (2010, s.324) sanayi imaj üretimi ve pazarlama aracılığıyla devir süresini nasıl hızlandırdığından bahseder. İnsanlar göz açıp kapayıncaya kadar meşhur olup unutulmaktadır. Paranın konuştuğu ve her şeyi belirlediği bu sektörün, yoğun ve çoğunlukla bireyselleşmiş yaratıcılığın seri halde tekrarlandığı bir kitle kültürünün dev kazanına aktığı bir alan olduğunu belirtmektedir. Oskay'ın (2001, s.73) Adorno'nun müzik üzerine yazdıklarından hareketle üzerinde durduğu, estetik sorumluluğu ortadan kaldırarak melodilerin hemen mırıldanılabilir, kolaylıkla akılda kalan sözlerden oluşmasına öncelik verdiğini belirtmesi de kitle endüstrisine işaret etmektedir. Pazaraya yönelik eserler geniş bir tüketici kitlesinin algılama ve bilişim düzeyine uygun üretilmektedir.

İlgili Çalışmalar

Gençlik alt kültürlerine yönelik araştırma için yaptığımız literatür taramasında, Türkiye'deki en geniş çaplı araştırmanın Ömer Miraç Yaman'ın 2013 yılında hazırladığı Apaçi Gençlik adlı çalışmasıdır. Türkiye'de alt kültür gruplar üzerinde yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak bu grupların ilişki içinde olduğu çevreler araştırmaya dâhil edilerek sosyalleşme süreçleri de ele

alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden medya taraması, derinlemesine mülakat, katılımcı gözlem ve odak grup tekniği ile veriler toplanmış ve değerlendirilmiştir.

Bir diğer çalışma İsmail Doğan'ın Bir Alt kültür Olarak Yüksel Caddesi Gençliği adlı araştırmasıdır. Araştırmanın amacı belirli bir gençlik alt kültüründen hareketle gençliğin sorunlarına ışık tutmaktır.

Extreme Metal Scene'de Kültürel Sermaye: İzmir Metal Scene Örneği adlı çalışma Aykut Çerezcioğlu'na aittir. Çalışma "scene" kavramı üzerinden, metal müzik gruplarını ve onların kültürel sermayeyle girdikleri ilişkiyi açıklamak amacıyla hazırlanmıştır.

Konuyla ilgili olarak hazırlanmış yabancı çalışmaların daha çok Punklar, Hippiler, Hiphoplar ve 1970'lerin gençliğine yönelik yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan biri 1982 yılında Gina Marchetti tarafından hazırlanmış olan Film and Subculture: The Relationship Of Film To The Punk And Glitter Youth Subcultures adlı doktora tezidir. Çalışmanın amacı punk ve parlak gençlik adı verilen alt kültürleri incelemek, tarzlarını ortaya koymaktır. Filmler için içerik analizinin kullanıldığı çalışma "Rock müzik kendilerini ifade etme aracıdır." sonucuna ulaşmıştır.

Aaron Robert Furgason tarafından 2006 yılında hazırlanan bir diğer çalışma ise "Surfing For Punks: The Internet And The Punk Subculture In New Jersey" adlı bir doktora tezidir. Çalışma, New Jersey'deki punk (serseri) alt kültürüne internetin etkisini incelemektedir. Yöntem olarak içerik analizi, odak grup, görüşme kullanılmıştır.

Tarkan Oğuz'un Dijital Müzik Tüketim Alışkanlıkları adlı çalışması gençlik atkültürlerini dijital müzik tüketim alışkanlıkları bağlamında ele almaktadır. Çalışmada yöntem olarak anket tekniği kullanılmış ve gençlerin dijital kayıt teknolojilerini ve mobilize yaşam biçimini benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden Etnografi kullanılmıştır. Çalışmanın temel amacı belirli bir alt kültürün müziğe ve dinledikleri kişiye yönelik algısını tanımlamak ve anlamaktır. Etnografide de amaç belirli bir grubun kültürünü tanımlama ve yorumlanması olarak alınmıştır. Bu tanımlama genellikle o kültüre ait kavramlar üzerinden ya da algılar özelinde yapılmaktadır. Bu sebeple araştırmaya dâhil edilen katılımcıların kullandıkları yazılı ve sözlü dil, davranış kalıpları, algıları ve paylaştıkları deneyimler bir araştırmanın odaklanabileceği alanlar olarak ortaya çıkar (Yıldırım ve Şimşek, 2013 s.76)

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak gözlem ve görüşmeden yararlanılmıştır.

Gözlem

İlk olarak çalışma konusu belirlendikten sonra 3 ay süreyle (Şubat 2016-Nisan 2016) arasında araştırmacılar tarafından çalışılacak olan altkültürü tanımlayabilmek için gözlemler yapılmıştır. Gözlemlerin temel amacı araştırmacıların uzak olduğu altkültürü tanımlayabilmek ve görüşme yapılacak zengin içerik sunacak katılımcılara ulaşmak içindir. Bu süreçte öncelikle Fırat Üniversitesi öğrencisi olan 2 arabesk rap dinleyicisiyle bağlantıya geçilmiş, arabesk rap dinleyen bir kullanıcıyla (Aykut) tanışılmıştır. Bu süreç sonrasında araştırmacılar gençlerle birlikte Arabesk Rap dinleyicilerinin birlikte müzik dinledikleri mekânlara belirli aralıklarla -

genellikle 2 haftada 1 kez- gitmişlerdir. 3 ay süresince araştırmacılar katılımcıların toplu olarak buldukları ve müzik dinledikleri ortamlara (kendi mahallelerindeki izbe mekânlar ve gecekondu, kiraylıp müzik dinledikleri düğün salonları, okulları ve çalıştıkları mekânlarda bulunmuşlardır. Çalışmada Arsız Bela dinleyicilerinin de seçilmesi bu süreç sonunda oluşmuştur. Gözlem ve görüşmeler sırasına görülmüştür ki çalışma kümemizde bulunan katılımcılar en çok Arsız Bela takma adlı şarkıcıyı dinlemekte, diğer şarkıcıları (isyanqar26, Asi Styla vb.) kendi gruplarının çok da dinlemediklerini belirtmektedirler. Gözlem yaparken şunlara dikkat edilmiştir:

- Ayrıntılı Gözlem Formu hazırlanmış her bir toplanmada ayrıntılı gözlem formu başlığı altında yer, tarih, saat, odaklanılan yer/kişiler Betimsel veriler ve gözlemci yorumlarıyla birlikte kaydedilmiştir.
- Dış güvenilirliği sağlamak adına çalışmaya katılan bireyler açık bir biçimde tanımlanmıştır
- İç güvenilirlik için araştırmaya birden fazla araştırmacı dâhil edilmiş, gözlem yoluyla elde edilen bulgular görüşmelerle doğrulanmıştır.

Görüşme

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışma için 8 katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak katılımcılar araştırmanın amacına uygun olarak genelde alt kültürün, özede ise Arsız Bela hayranlarının temel özelliklerini barındıran gençler arasından belirlenmiştir. Görüşmede güvenilirlik ve geçerlik sağlamak için şunlar uygulanmıştır:

- Literatür bilgileri doğrultusunda soruları hazırlamıştır.
- Çalışma için amaçlı örneklem seçilmiş ve iki katılımcıyla pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonrası fazla olduğu düşünülen sorular çıkarılmış, bilgiler doğrultusunda yeni sorular eklenmiştir. Sorular alanın uzmanı tarafından kontrol edilerek yeniden düzenlenmiş, içerik ve yapı geçerlilikleri kontrol edilmiştir.
- Görüşme dökümleri ses kayıtlarıyla beraber ikinci bir kişiye dinletilerek kontrol ettirilmiştir
- Görüşmeler öncelikli olarak araştırmacı tarafından kodlanmış ardından alanda eğitilen başka bir uzman tarafından verilerin benzer biçimde kodlanıp kodlanmadığı kontrol edilmiştir.
- Verilerden elde edilen bulgular yorumsuz olarak ifade edilmiş, tüm katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.
- Görüşmeler sırasında alınan dijital kayıtlar, deşifre edilerek geçerlik ve güvenilirlik için uzmanların desteği alınmıştır. Miles ve Hubberman'ın (1994) güvenilirlik formülünden yola çıkarak temalar için %90, yorumlar için %85 sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma Kümesi-Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları gönüllü oldukları, gerçek isimlerinin kullanılmayacağı ve süreçte etik konuların da garanti altında olacağı vurgulandığı bir onama formunu imzalayarak kendi rızalarıyla araştırmaya dâhil olmuşlardır. Katılımcıların özellikleri katıldıkları görüşme bağlamında, betimsel indekslerde kullanılan kod isimleriyle birlikte aşağıda Tablo1'deki şekliyle verilmiştir.

Görüşme Adı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	Meslekleri	Göç ettikleri iller	Yaşadıkları Mahalleler	Görüşme Süresi	Görüşme Yeri
-------------	----------	-----	---------------	------------	---------------------	------------------------	----------------	--------------

Dilara	Kadın	22	Lise mezunu	Kuaför	Tunceli	Aksaray Mahallesi	45 dk	Kuaför Salonu
Merve	Kadın	17	Lise öğrencisi	Öğrenci	Elazığ/Sivrice	Olgunlar Mahallesi	42 dk	Okul bahçesi
Aykut	Erkek	26	Açıköğretim lise	Garson	Malatya	Nailbey Mahallesi	35 dk	Cafe
Muhammed	Erkek	20	Lise mezunu	Geçici işler	Bingöl	Hicret Mahallesi	40 dk	Hicret mahallesi- İzbe mekan
Eda	Kadın	16	Lise öğrencisi	Öğrenci	Tunceli	Hicret Mahallesi	50 dk	Aksaray Mahallesi
Kemal	Erkek	21	Lise mezunu	Geçici işler	Bingöl	Aksaray Mahallesi	38 dk	Hicret mahallesi- İzbe mekan
Ahmet	Erkek	19	İlkokul Mezunu	İşsiz	Diyarbakır	Aksaray Mahallesi	41 dk	Aksaray Mahallesi
Veysel	Erkek	21	Lise mezunu	İşsiz	Bingöl	Hicret Mahallesi	43 dk	Hicret mahallesi- İzbe mekan

Tablo 1: Katılımcılara ait demografik bilgiler ve görüşme bilgileri

Görüşmeler 16-26 yaş aralığında, 3 kadın 5 erkek görüşmeciyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin tamamı Elazığ Merkez'de yaşamaktadır. Aksaray Mahallesi ve Olgunlar Mahallesi 1990 sonrası, çevre illerden (Bingöl, Tunceli, Diyarbakır) yoğun göç alan, Hicret mahallesi ise göçle oluşan bir mahalle olarak bilinmektedir. Örneklem olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden aşırı ve aykırı durum örneklemini seçilmiştir. Aşırı ve aykırı durum örnekleminin seçilmesinin temel sebebi, aşırı ve aykırı durumların normal durumlara göre daha zengin veri ortaya koyabilmesi ve araştırma probleminin derinlemesine ve çok boyutlu bir şekilde anlaşılmasını sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.136). Gözlemler sonucunda toplanan verilerle ise toplanma yerlerine düzenli gelen, yoğun arabesk rap dinleyicileri katılımcı olarak seçilmiştir.

Görüşmeciler yoğun olarak kentin varoş diye tabir edilen bölgelerinde yaşamaktadırlar. Buldukları kültürel yapı dışında dinledikleri müzik tarzı ve hayranı oldukları şarkıcı onları bir araya getiren unsurlardır. Grup üyeleri kentin farklı bölgelerinde yaşasalar da gün içinde aynı bölgelerde ve mekânlarda zaman geçirmektedirler. Toplanma yeri olarak erkekler erkek kuaförünü kızlar ise kadın kuaförünü tercih etmektedir. Gözlem için gidilen okullarında, okul müdürünün kuaföre yönelik şikâyetleri olduğu ve öğrencilerin bu mekâna gitmesinden tedirginlik duyduğu gözlenmiştir. Kuaförün sahibi gelenlerden rahatsız olsa da kız kardeşinin bu grupların içinde olması nedeniyle buna engel olamadığını belirtmiştir.

Kadın ve erkek görüşmeciler genellikle buldukları mekânın kapı önlerinde oturmaktadırlar. Gözlemler sırasında iç mekânda oturmak yerine sigara içerek sohbet etmeyi istemişlerdir. Görüşmeler kuaför salonu, okul bahçesi ve bir görüşmecinin çalıştığı cafe olmak üzere üç farklı mekânda gerçekleştirilmiştir. Her görüşme yarım saati aşkın bir sürede gerçekleştirilmiştir. Metruk binalar ve kiraladıkları araçlarla gittikleri izbe yerler müzik dinlemek için tercih ettikleri mekânlardır. Ayrıca kiraladıkları "Hanzade" adındaki mekânda (düğün salonu gibi mekânlar)

partiler düzenlemekte, Arsız Bela hayranları olarak biraraya gelip müzik dinlemektedirler. Görüşmeler öncesi gidilen mekânın bodrum katında, karanlık ve basık özellikler taşıdığı gözlenmiştir. Genelde kullandıkları izbe mekânlar, müzik partileri için tercih ettikleri mekânlarda da kendini göstermektedir. Katılımcılar topluca müzik dinledikleri mekânları araştırmacılara söylemiş ama birlikte gitmek istememişlerdir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada betimsel analiz süreci işe koşulmuştur. Bu analiz türünde çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu kişilerin görüşlerini detaylıca açıklayabilme adına doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünün temel amacı elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır. Araştırmacının topladığı veriler, önce sistematik biçimde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri araştırılır ve bir takım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alır (Denzin ve Lincoln, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.256). Bu amaçla oluşturulan betimsel analiz temaları aşağıdadır:

Betimsel Analiz Temaları

A. Bu Gençler Kim?

1. Genel-Kişisel Özellikleri
2. Sosyo-Ekonomik Şartlar
3. Eğitim Durumları
4. Kendilerine Yönelik İzlenimleri

B. Aile ve Toplum İlişkileri

1. Aile Yapıları ve Aile İçi İlişkiler
2. Toplum ve Ötekileşme (Yabancılaşma)

C. Kültürel Kodlar

1. Konuşma Tarzları
2. Giyim ve Saç Stilleri
3. Mekân Tercihleri

D. Arkadaşlık İlişkileri ve Sosyalleşme

1. Akran İlişkileri ve Sorunları
2. Eğlence Tarzları
3. Sosyal Medya Kullanımı ve Kullanılan Kodlar

E. Müziğin Anlamı

1. Müzik Dinleme Alışkanlıkları
2. Müzikle Bağdaştırılan Hayatlar
3. Popülerlikle Değişen Tarzlar

BULGULAR VE YORUM

Arsız Bela Hayranlarıyla Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

Alt kültür gençliğin dinledikleri müzik tarzının ne derece hayatlarını şekillendirdiğini ortaya çıkarmak amacıyla, bu kültürü temsil eden gençlere çeşitli sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar belirlenen temalar çerçevesinde bölümlere ayrılarak yorumlanmıştır.

Bu Gençler Kim?

Alt kültür gençliğin kim oldukları teması altında katılımcıların görüşleri aşağıdaki şekildedir.

Genel-Kişisel Özellikleri

Dilara 22 yaşında ve ablasının kuaför salonunda çalışıyor. 20 yaşına kadar Arsız Bela'ya hayranı olduğunu, sonrasında yine Arabesk Rap dinlese de daha çok Arabesk ve Türkü dinlediğini söylemiştir. Küfürlü ve argo konuşmaktadır.

17 yaşında olan Merve sakin bir lise öğrencisi. Ailesinden çok baskı görmesi, onu farklı arkadaşlar edinmeye zorlamış. Arkadaşlarını sevdiğini ve benimsediğini söylemiştir. Arkadaşlık yapacağı başka hiç kimse olmadığını ve dinlediği müziklerin içsel düşleri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir.

Aykut 26 yaşında ve diğerlerinden farklı bir görünüm çizmeye çalıştığı görülmüştür ve geçmişinden ders alarak büyük oranda değiştiğini ifade etmiştir. Bazen çelişkili ifadeler kullandığı ve üslubuyla diğer katılımcılara göre daha anlaşılır ancak abartılı şekilde kibar olmaya çalıştığı görülmektedir.

Muhammed 20 yaşında. Genç yaşta evlenmiş, bu nedenle eski ortamından biraz uzaklaşmış. Düzenli olarak çalışsa da bunların daha çok geçici işler olduğunu belirtmiştir.

Lise öğrencisi olan Eda 16 yaşında, umursamaz tavırlara sahip olduğu söylenebilir. Ailesinden baskı görmediğini ve arkadaşlarına göre daha rahat olduğunu söylemiştir. Popüler olmak hayali var. Arsız Bela'ya âşık denecek derecede hayran, hakkında kötü ifadeler kullanıldığında hemen savunmaya geçmektedir.

Kemal 21 yaşında ama hayattan çok şey görmüş geçirmiş gibi davranıyor. Özgüven sahibi olduğunu göstermeye çalışırken toplum tarafından korkulan ve uzak durulan bir görünüm çizmiştir. Ulaşılmaz biri olduğunun ispat etmeye çalışarak telefonlara cevap vermiyor, birilerinin aracılığıyla konuşmak gerektiği izlenimi vermektedir. Kısa, net ve keskin cümleler kurmaktadır.

Sosyo-Ekonomik Şartlar

Kentin daha çok varoş diye tabir edilen mahallerinde yaşayan görüşmecilerin büyük bölümü göç eden ailelere mensuptur. Yaşadıkları bölgede yaşayan insanların da aynı özelliklere sahip olduklarını ve bu şekilde kendilerini yalnız hissetmediklerini ifade etmektedirler. Göç etme sürecinde yaşlarının küçük olması, göçün yarattığı etkileri azaltmış olsa da toplumdaki önyargıların farkında olduklarını dile getirmişlerdir.

Çalışmak için Elazığ'a geldiğini belirten Aykut, Arsız Bela'nın şarkılarındaki 'gurbet', 'ayrılık', 'özlem' ve bunların yarattığı 'isyan' duygusunu evde yalnızken çok fazla hissettiğini dile getirmiştir. Sokaktayken bu duyguyu gidermek için çevreye ve kendilerine zarar verdiklerini belirtmiştir.

Terör nedeniyle Bingöl'deki köylerinden göç ettiklerini belirten Muhammed, yaşadıkları çevre tarafından dışlandıklarını ve terörist diye suçlandıklarını ifade etmiştir.

Karşılaşılan zorlukların genelde toplumun önyargıları nedeniyle olduğunu görmekteyiz. Geçim sıkıntısı yaşayan ailelere mensup olmaları, çevreyle olan etkileşimlerini doğrudan etkileyerek kendi gruplarını oluşturmaları sonucunu doğurmuştur. Dinledikleri müziklerin içeriklerinin kendileriyle bağdaşması bu grup ve şarkıcıları kendilerine örnek almalarına neden olmuş ve hayatları da bu yönde şekillenmiştir. Arabesk Rap tarzında müzik yapanların da alt kültürden geldikleri görülmektedir. İçinden geldikleri kültüre yönelik şarkı sözleri yazarak bu gençleri etki altına alabilmektedirler.

Eğitim Durumları

Araştırma kapsamında alt kültür gençliği temsil eden katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde eğitime fazla önem vermedikleri gözlenmiştir. Ortaokul ve lise düzeyinde olan görüşmeciler ya maddi olanaksızlıklar ya da edindikleri çevre nedeniyle okul hayatlarına devam etmediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte lise öğrencisi olan iki görüşmeci, geleceğe dair planları arasında üniversiteye gitmek olduğunu belirtmişlerdir.

Üniversiteye gitmek alt kültür gençleri ve özellikle de kızlar için kurtuluş yolu olarak görülse de ilerleyen yaşlarda çevrelerine olan özentiyi farklı yol çizmektedirler. Topluma ve ailelerine olan öfkelerini müzik dinleyip, uyuşturucu madde kullanarak giderdiklerini söylemiştir. Ailelerin ilgisizliği ve maddi imkânsızlıklar eğitim hayatlarının devam etmesini engellemiştir.

Arsız Bela'nın fanatik hayranlarından olan Aykut, düzenli bir iş edindikten sonra eğitimini tamamlamaya karar vermiş. Şu an lise diploması almak için çaba gösteriyor:

Üniversiteye gitmek konusunda oldukça hırslıyım. Geçmişimden bir şekilde intikam almak istiyorum. Eğitim insan gibi davranılması için şart.

Arsız Bela'ya olan hayranlığı kız arkadaşına uymak için başlayan Kemal, daha sonra saç ve giyim tarzında da değişimler yapmaya başlamış. Eğitim hayatının da bu şekilde son bulduğunu belirtmiştir.

Kendilerine Yönelik İzlenimleri

Görüşmecilerin kendilerine yönelik izlenimleri sorusuna verdikleri yanıtlar bir bakıma hayata karşı duruşlarını da ortaya koymaktadır. Kendinizi nasıl tanımlarsınız sorumuza Dilara '*Öfkeli, kafasına estiğini yapan*' şeklinde cevap vermiştir. Birlikte gittiğimiz okulda kavga etmesi, telefonda bağırarak ve küfür ederek konuşması kendine yönelik izleniminde doğruluk payı olduğunu göstermiştir. Merve bu soruya sessiz ve içine kapanık yapısıyla özdeşleşen '*yalnız*' tanımlamasını yapmıştır. Ailesiyle uzak ilişkileri olan ve müzik dinleyerek bu yalnızlığı gidermeye çalışan Merve için Arsız Bela en iyi arkadaşı olmuştur.

Görüşmecilerden Aykut kararlı, yalnız, güvenmeyen, boyun eğmeyen ve inatçı biri olduğunu belirtmiştir. Alt kültür gençliğe özgü olan isyankâr ve kavgacı kişilik özelliklerini törpülemiş bir görünümde olan Muhammed '*adam gibi adam*' olduğunu söylemiştir. Adam olmayı baba sözünden çıkmamak ve çalışmak olarak tanımlamaktadır. Arsız Bela'nın birçok şarkısında baba kavramı sık olarak kullanılan ve kaybedilen babaya özlem dile getirilmektedir. Baba sözü dinlemenin adam olmanın şartı olarak görülmesinin temelinde dinlenen şarkıların yattığı görülmektedir.

Görüşmecilerin içinde en uyumsuz olan ve sert bir imaj çizme gayreti içindeki Kemal ise bu imajını pekiştiren '*Kavgacı, artist, yakışıklı*' tanımlamasını yapmıştır. Arkadaşları Kemal'in özgüveninin nedenini Arsız Bela'ya benzetilmesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Kemal, çevresinde kendinden küçük ve yaşıtı gençlerin korku duyduğu biri haline gelmesini övünç kaynağı olarak görmektedir.

Aile ve Toplumsal İlişkiler, Yabancılaşma

Kültür gruplarının oluşumunda önemli etkenlerden olan aile ve toplum ilişkileri teması altında yaptığımız görüşmelerin içeriği aşağıda verilmiştir. Görüşmecilerin aileleriyle ve toplumla olan ilişkileri, söz konusu ilişkiler sonucu oluşan algılar ele alınmıştır. Özellikle algılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklara dikkat edilerek çıkarımlara ulaşılmıştır.

Aile Yapıları ve Aile İçi İlişkiler

Alt kültürlere ait önemli bir gösterge olan aile yapısının, alt kültür gençliğin geleceğini şekillendirdiği ve gençlerin bu doğrultuda bir hayat tarzı benimsedikleri gözlenmiştir. Görüşmeciler genellikle ailelerinden baskı ve şiddet gördüklerini, kendilerini ailelerine karşı yabancı hissettiklerini belirtmişlerdir. Tüm bu etkenlerin arkadaşlara bağlılığı ve birlikte müzik dinleyerek 'kafa dağıtma' ihtiyacı yarattığını ifade etmişlerdir. Baskı ve şiddetin ise yalan söyleme, evden kaçma, çevreye nefret duyma, kıyas yapma şeklinde dışa vurumu olduğu görülmektedir. Dilara'nın görüşme sırasında kullandığı şu sözler bu durumu en iyi şekilde açıklanmaktadır:

Zaten maddi sıkıntıları vardır, aileler de pek ilgilenmez. Yeter ki bize karışmasın istediğini yapsın derler. Maddi sıkıntılar yüzünden aile umursamaz yaptıklarını zamanla.

Müziğin kendisi için önemli bir sığınak olduğunu düşünen Aykut, dinlediği şarkılarla kendisini tamamladığını belirtmiştir. Şarkıların yapay bir güç verdiğinin farkında olsa da sesini yükseltmediği zamanlarda şarkıların onun yerine öfkesine tercüman olduğunu düşünüyor.

Yaşadıkları ekonomik zorluklar, kentle yaşadıkları uyumsuzluk sonucu arada kalan alt kültür gençliği, zamanla kendilerine ve topluma yabancılaşmaktadır. Arada kalmışlık duygusunu, kendilerine yakın hissettikleri müzikleri dinleyerek gidermektedirler

Toplum ve Ötekileşme(Yabancılaşma)

Çok sesliliğin temel alındığı postmodernizmde, alt kültürlere de kendilerini ifade etme ortamı yaratılmaktadır. Geçmişinden kopamayan ancak yaşantısıyla buna karşıt bir görünüm sergileyen gençlik alt kültürleri, dinledikleri müzikler yoluyla kendilerini ifade etme yoluna gitmektedirler. Arabesk Rap dinlemeyi tercih etmelerinin en önemli nedeni, şarkıcıların kendileriyle aynı kültürel kodlara sahip olmalarıdır.

Kendi içlerinde ve toplumdan uzak bir yaşama sahip olduklarını söyleyen görüşmecilerden üç genç kız, buna rağmen kendilerini topluma yabancı hissetmediklerini belirtmişlerdir. Erkek olan diğer üç görüşmeci ise toplum tarafından kendilerine yabancı gözle bakıldığını ifade etmişlerdir. Buldukları bölge itibarıyla aynı kültürel yapıya sahip insanlarla zaman geçiren ve toplumun diğer kesimleriyle uyumsuzluk yaşayan gençler, önyargıların buna neden olduğunu düşünmektedirler. Örneğin Muhammed ilkokulda sınıf arkadaşlarının kendisiyle konuşmadığını ve kaçtığını belirtmiştir. Genç kızlar karşılaştıkları olumsuzlukları içselleştirerek çok sık yalana başvurmakta; erkekler ise öfke, kurallara aykırı davranma ve zarar verme şeklinde tepkilerini göstermektedirler. Bu fark, ataerkil yapının yansıması olarak yorumlanabilir.

Hayat tarzıyla hem geçmişini hem de olmak istediği kişiyi yaşatmaya çalıştığı görülen Aykut'un, kendini ispat etme ve karşısındakine inandırma çabası olduğunu görüyoruz. Kendi gerçekleri ve ulaşamadıkları olanaklar postmodernizmin çoklu kişilik oluşumunu kaçınılmaz kılmaktadır.

Kültürel Kodlar

Tüm kültürler kullandıkları iletişim biçimiyle kendilerini ifade etmişlerdir. Sözlü veya sözsüz olarak karşımıza çıkan iletişim biçimleri, o kültüre ait bireylerin yaşam tarzlarıyla birlikte kişisel

özelliklerini de yansıtmaktadır. Bu fikirden hareketle, Arsız Bela'yı dinleyen alt kültür gençliğe ait ayırt edici özellikler kültürel kodlar teması altında ele alınmıştır.

Konuşma, İletişim Tarzları

Alt kültür gençliğin sözlü iletişimleri kadar beden dillerinin de önemli bir gösterge olduğunu görmekteyiz. Konuşurken el kol hareketlerini çok sert biçimde kullanmaları, yürüyüşlerine hâkim olan umursamazlık, bakışlarındaki öfke ve benzeri hareketleri ilk bakışta dikkatimizi çekmiştir. Tüm görüşmecilerin sözlü ve sözsüz iletişimde ortak bir dil geliştirdikleri görülmüştür. Oldukça geniş bir çevresi olan Dilara, kullandıkları dile, lakaplara yönelik şunları söylemiştir:

Ortamlarda daha çok 'ayan abi', 'ayan abla' takılma vardır. Aslında ayan polislere denir. Onlar üstün görünür, o yüzden kendi aralarında önemli gördükleri kişileri bu şekilde görürler. Hapse girenler çok itibar görürler. Çıktıklarında etrafında tüm gençler etrafında toplanır, bunların bir dediği iki yapılmaz.

Bazı harfleri büyük kullanırlar, bu harfler genelde L ve R harfleridir. Duvar yazılarında da aynı yazı şeklini ve öfkeli ifadeleri tercih etmektedirler. İlk karşılaştıkları insana karşı kullandıkları bu tavır zaman geçtikçe yerini saygılı bir tavra bırakmaktadır. Tanıdıkları her kişiyi toplumun bir parçası olan konumlandırmakta ve buna göre tavır geliştirmektedirler. Konuşurken başlarının meydan okur gibi yukarı doğru olması bu umursamaz tavırlarının beden diline yansımaları diyebiliriz. Ellerinde çakmak veya metal bir nesne bulunduğunu gördüğümüz erkek görüşmeciler bunun alışkanlık olduğunu ifade etmişlerdir.

Giyim ve Saç Stilleri

İnsanların giyim ve saç stilleri, onları tanımadan bağlı buldukları toplumsal sınıfı ve kültürlerini anlamamızı sağlayan önemli bir ipucudur. Görüşmecilerimiz olan gençlerin dinledikleri Arsız Bela adlı şarkıcının giyim ve saç tarzını birebir uyguladıkları görülmüştür. Şarkıcıdaki her değişimi takip ettiklerini belirten görüşmecilerimiz, Arsız Bela'nın ilk çıkış yaptığı zamanlardaki giyim tarzını daha çok beğendiklerini belirtmişlerdir. O dönemlerinin kendilerini daha çok yansıttığını düşünmektedirler.

Görüşmecilerin gittikleri kuaförlerle yaptığımız görüşmede saç kesimi için gelen gençlerin özellikle Arsız Bela'nın saç modelini istediklerini öğreniyoruz. Görüşmecilerin saç modeli ve renginde sık sık değişiklik yaptıkları görülmüştür. Bunun nedenini, Arsız Bela'nın sık sık değişiklik yapmasına bağlayanlar olduğu kadar sıkıntıdan değişiklik yaptığını belirten de olmuştur.

Düşük bel pantolon ve dikkat çekici renkleri tercih etmektedirler. Girdikleri ortamda giyimleriyle hemen göze batan bu gençlerin, toplum tarafından fark edilme istekleri ve çevreleri tarafından beğenilme arzuları olduğu görülmektedir.

Görüşmecilerden Aykut, çocukken babasıyla kavga etmek için saçlarını uzattığını, bu durumu bahane ederek evden kaçtığını belirtmiştir. Her konuda babasının istekleri doğrultusunda hareket eden Muhammed, saçları ve giyim tarzı sözkonusu olunca taviz vermediğini söylemiştir. Modaya uygun giyime dikkat etmeseler de, giysilerinin taklit marka ürünler olduğu görülmektedir. Kızların dikkatini çekmek kadar toplum tarafından itibarlı ve zengin bir duruşa sahip olma özenti içinde oldukları söylenebilir. Kullandıkları sigara kaçak da olsa en pahalı markaları tercih ettikleri görülmüştür.

Giyim ve saç tiplerinden yola çıkarak kızların sert bir imaja sahip olduklarını söyleyebiliriz. Saç kesimleri marjinal olduğu kadar dikkat çekiyor ve ürkütebiliyor. Çevrelerindeki erkeklerin de bu tarza sahip olmaları bunun nedeni olarak gösterilebilir. Diğer yandan bir karşı duruş

gösterdiklerini söyleyebiliriz. Maddi imkânsızlıklar içinde değiştirebilecekleri tek şeyin saçları ve giyimleri olduğu anlaşılmaktadır. Görüşmecilerden Dilara arkadaşlarının iğneyle kol derisini kazıdıktan sonra sigara külüyle nasıl dövme yaptıklarını anlatmıştır. Özellikle yaşadıkları kötü bir olay sonrası kendilerine acı çektirerek o olayı unutmamak için bunu yaptıklarını belirtmiştir. Alt kültür gençlik arasında dövme yapanlara sıklıkla rastlansa da pahalı olması sebebiyle bunu kendi yöntemleriyle gerçekleştirmektedirler.

Mekân Tercihleri

Alt kültür gençliğin bir araya geldikleri ortamlar en az paranın harcandığı, toplumdan uzak mekânlar olmaktadır. Her işlerini gözden uzak yapmayı tercih ettikleri görülmüştür. Aile ve toplum tarafından dışlanmanın ve suçlanmanın bir sonucu olarak bunu tercih ettikleri düşünülmektedir. Dilara kendisini dışında tutarak arkadaşlarıyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

Kafeye gidilmez, para lazım. Bazen arabaya biner tur atarlar, kızlar vardır yanlarında... sessiz sakin bir yer bulur sesi açarlar. Bira, esrar çıkarılır. 'Kova başı' yaparlar oralarda. Kafayı bulurlar yani. İçlerini döküp gelirler.

Kemal, ortamı kendilerinin yarattığını ve kafelerin kendilerine ters olduğunu belirtmiştir. Kız arkadaşlarının aileleri haberdar olmasın diye izbe yerleri tercih ettiklerini ve birlikte müzik dinlediklerini söylemiştir. Gerçekten de bakıldığında buldukları ve birlikte müzik dinledikleri ortamlar metruk binaların olduğu yerlerdir. Gençler birlikte müzik dinlemek istediklerinde "Hanzade" adında günlük kiralanan bir mekânı tutmakta, bu ortamda biraraya gelip sosyalleşmektedirler. Gözlemler sürecinde görülmüştür ki

Arkadaşlık İlişkileri ve Sosyalleşme

Alt kültür gruplara ait kültürel kodların yaygınlaşmasında muhakkak ki akran ilişkileri ve sosyal ortamlar büyük önem taşımaktadır. Bu bölümde eğlence tarzları ile sosyal medya kullanımları, arkadaşlık ilişkileri ve sosyalleşme teması altında ele alınmıştır.

Akran İlişkileri ve Gruplaşma

Arkadaşlığa çok önem verdiklerini söyleyen görüşmeciler bir aradayken var olduklarını belirtmişlerdir. Dilara arkadaşlarıyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

Arkadaşlığa önem verilir. Ama erkeklerin bir kız yüzünden araları hemen bozulabilir. Benim sevdiğim kıza nasıl bakarsın sen diyerek kavga bile ederler. Zaten şarkıların sözlerinde bu çok geçer. Arkadaşım arkamdan vurdu gibi.

Arkadaşlığı gerçeklerden uzaklaşmak ve yaşamak istedikleri hayatın hayalini kurabildikleri ortamın kurucusu olarak gördükleri, 'özgür' ve 'daha iyi hissetmek' gibi ifadelerin bunun göstergesi olduğu söylenebilir.

Aykut ise 'güç', 'yalnızlık' gibi kavramlar üzerinden arkadaşlık ilişkilerini tanımlamıştır. Toplumun onları anlamayacağını da altını çizmektedir. Dışlandıkları toplumu bir nevi onlar da dışlamaktadır. Muhammed bu sözleri şu şekilde pekiştirmiştir:

Ne yalan söyleyeyim polislere bile dikleniyorum yanımda arkadaşlarım olduğunda. Zaten çoğu polis grup olduğumuzda yanımıza gelmiyor.

Şarkı sözü gibi cümleler kuran Kemal, sırtının sağlam olduğunu ve arkadaşlarıyla birlikte kalıcı izler bıraktıklarını belirtmiştir. "Hata yapanın vücuduna dövmemizi kazırız" sözüyle bunu ifade etmiştir.

Arkadaşlık kavramının alt kültür gençlik içinde vefalı olmak sıfatıyla eş anlamlı kullanıldığı görülmektedir. Arkadaşlığa aykırı davranmak ise vefasızlık şeklinde yorumlanmaktadır.

Dinledikleri şarkılarda da çokça kullanılan 'sırtından vurulmak' ifadesinden de bunu anlamaktayız. Her ne kadar vefa önemli bir kavram olarak dillerinde kullanılsa da arkadaşlarına güvenmediklerini ve her an yanlış yapabileceklerini belirtmişlerdir. Dinledikleri şarkılarda olduğu gibi yaşantılarında da belirsizliğin ve çelişkinin hâkim olduğu görülmektedir.

Eğlence Tarzları ve Gruplaşma Eğilimi

Tüm görüşmecilerin ortak eğlence tarzlarının müzik dinlemek üzerine odaklandığı görülmüştür. Kızlar aile baskısı, erkekler ise maddi olanakların kısıtlı olması nedeniyle eğlence ortamlarına fazla giremediklerini belirtmişlerdir. Araba kiralayıp gezmenin, kova başında (pet şişenin kesilip içine tatlı denilen uyuşturucu hapı atarak yaptıkları bir çeşit nargile) müzik dinlemenin en büyük eğlence olduğunu söylemişlerdir. Önceki yıllarda düğün salonu kiralanarak Arabesk Rap yapan grupların katıldığı partiler yaptıklarını belirten Muhammed son yıllarda bu geleneğin kalmadığını belirtmiştir.

Eğlenme biçimlerinin merkezinde müzik olduğu görülen görüşmeciler, müzik etkisiyle uyuşturucu madde kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Müzik dinledikçe gerçeklerden uzaklaşmak için alkol-uyuşturucu kullandıkları, uyuşturucu-alkol kullandıkça da müzik dinledikleri söylenebilir. Birbirine bağımlı eylemler olduğu görülmektedir. Dilara'nın sözleri bu yargıyı destekler niteliktedir:

Şimdi bir araya gelmek demek kafayı çekmek demek, kafayı çekmek demek müzik demek...

İlk gençlik çağının, gençlerin sosyal ilişkileri geliştirerek kişilik yapılarının ve kültürel kodlarının temellendiği dönem olması içinde bulunduğu grubun önemini artıran bir unsurdur. Grup psikolojisinin yarattığı her şeyi yapabilme cesaretiyle gençler, özentinin de tetiklemesiyle illegal işlere bulaşabilmektedirler. Zamanla gerçekte sahip oldukları kişilikten uzaklaşarak mensubu oldukları grubun diğer bireyleri gibi hareket etmeye başlamaktadırlar.

Sosyal Medya Kullanımı ve Popülerlik

Hayatın her alanını kuşatmış olan iletişim teknolojileri, insan ilişkilerinin de ekranlar ve tuşlar aracılığıyla gerçekleşmesine yol açmıştır. Alt kültür gençlik için sosyal medya, hem kültürel kodların yaygınlaşmasını hem de popüler olmalarını sağlayan bir ortamdır.

Genellikle Facebook kullanan görüşmecilerimiz, yaptıkları şarkıları Youtube'ta paylaşarak ünlü olmak isteyen arkadaşlarının da olduğunu belirtmişlerdir. Arsız Bela'ya ait Facebook hesabıyla birlikte hayranlarının oluşturduğu sayfaları takip ediyorlar. Hayranların oluşturduğu Facebook kapalı gruplarına herkesi kabul etmiyorlar. Takip etmek isteyenlerin sayfalarını kontrol edip Arsız Bela/Ali Metin paylaşımı olup olmadığına baktıktan sonra mesajla bazen soru sorabiliyorlar. Merve, Arsız Bela'nın, sayfayı takip edenleri etiketleyerek ilgiyi artırdığını söylemiştir. Kendi bireysel sayfalarında ise paylaşımlarının daha çok beğeni alması için çeşitli yollara başvurulduğunu belirtmiştir.

Kısa sürede bilgilerin yaygınlaşmasının ve gerçek hayatta göremedikleri takdiri almalarının Facebook'u çekici kılan etkenler arasında olduğu anlaşılmaktadır. Grup içinde oluşturdukları dil kendilerini daha özel hissetmelerini ve toplumun diğer kesimlerinden ayrılmalarını sağlıyor. Profil ismi olarak dikkat çeken farklı isimler tercih etmektedirler: *Emsi Reis, O Bir Diyarbakırlı, Aksaraylı, İsyankar Genç, Kaderimse Çekerim* gibi profil isimleri kullanılmaktadır. Günlük hayatta olduğu gibi sosyal medyada da bazı harfleri büyük kullandıkları görülmektedir. Beğenilmek ve popüler olmak isteğinin ön plana çıktığı Facebook'ta çeşitli beğeni hilelerin de kullanıldığını söyleyen Dilara, bu şekilde takipçilerin ilgisini çektiklerini belirtmiştir.

Görüşmecilerin sosyal medya ve popülerlikle ilgili kullandıkları ortak söylemlere baktığımızda 'beğenilmek', 'önemsenmek', 'para kazanmak', 'ilgi görmek' gibi kelimeler öne çıkmaktadır. İçinden geldikleri kültür, ekonomik koşullar ve yaşamak istedikleri hayat arasında sıkışıp kalan alt kültür gençliğin bir şekilde toplumun dikkatini çekerek kendilerine yer bulma gayreti içinde olduğu anlaşılmaktadır. Dinledikleri arabesk rap tarzının dramatik ve protest bir yapı barındırıyor olması da bunun göstergesi sayılabilir.

Müziğin Anlamı

Müzik dinleme alışkanlıkları ve müzikle bağdaştırılan hayatlar alt başlıklarıyla ilişki içinde olduğu noktalar dikkate alınarak 'Müziğin Anlamı' teması altında ele alınmıştır.

Müzik Dinleme Alışkanlıkları

Arabesk Rap ve hepsi Arsız Bela dinleyicisi olan görüşmecilere yönelttiğimiz Arabesk Rap'le ilgili düşüncelerini Dilara şöyle açıklamıştır:

Kendi içlerindeki duyguları anlatıyorlar. Ben de lise döneminde çok dinledim. Şimdi de dinliyorum ama eskisi kadar fanatik değilim. Bana kazandırdığı hiçbir şey de yok. Sadece orada geçen bazı sözleri etkiliyordu. Aşk, özlem gibi sözler...

Her ne kadar dinlese de bu müzik türü hakkında eleştiri yapmaktan da çekinmeyen Dilara şöyle devam etmiştir:

Hazır para yemeye alışmışlar abla. Kolaydan para kazanmanın yolunu bulmuşlar. Biz bu gençlerin duygularını biliyoruz, aynı yollardan geçtik deyip saçmalayarak para kazanıyorlar. Bağırıyorlar sadece, Allah belanı versin dediğinde ergenler kendilerinden geçiyor, zaten "kafaları trilyon" her şey güzel geliyor.

Merve baskı gören, ailesinin görmediği, konuşmadığı, istediklerini yapamayan ve yalnız biri olarak Arabesk Rap'in kendisini anlattığını söylemiştir. Arabesk Rap acı ve isyanın birleşmesidir, diyen Muhammed neye karşı isyan olduğunu şöyle açıklamıştır:

İsyan valla her şeye... Ben okuldan nefret ederdim okula isyan ederdim. Niye zengin doğmadım diye isyan ederdim. Yakında niye evlendim diye isyan ederim belki. İçimizde var abla isyan etmek...

Müzikle Bağdaştırılan Hayatlar

Alt kültür gençlik, kendi içlerinde bir dünya yaratan ve bu dünyanın gerçekliğini dinledikleri müziklerle yaşayan bir özelliği barındırmaktadır. Görüşmecilere, hayran oldukları şarkıcının kendileri için taşıdığı anlamı sordumuzda aldığımız cevaplar da bu yargıyı destekler nitelikte olmuştur. Kemal şunları söylemiştir:

Neden Arsız Bela dersen, adam iyi söylüyor. Bana çok şey kattı. Onu dinlemeseydim eskisi gibi sessiz sakin ödleğ biri kalırdım. Şimdi herkes korkuyor benden.

Arkadaşlarının ve kendisinin Arsız Bela dinleme nedeninin öncelikle özentisi olduğunu söyleyen Dilara erkeklerin örnek aldıkları için, kızların ise yakışıklı buldukları için dinlediğini söylemiştir:

Şimdiki ergenler fazla argo kullandığı için beğeniyorlar. Çocuk hem dis atıyo, bu dis'ler gençlerin takibini artırıyor.

Dis atmak, Arabesk Rap'te sıklıkla, çoğunlukla küfürlü sözlerin kullanıldığı bir çeşit atışma gibidir. Bir Arabesk Rap şarkıcısının bir diğer şarkıcıya laf vurarak şarkı söylemesi olarak tanımlanabilir.

Merve yaşadığı baskıların dışı vurumu olduğunu söylediği Arsız Bela şarkıları için ayrıca şu yorumu yapmıştır:

Bizim yapamadığımızı onlar yapıyor. Bağırıyorum ben, o bağıyor. İstediklerimi o söylüyor, yapamadıklarımı o da yapamıyor. Bu yüzden kendime yakın hissediyorum. Yalnızım, bu yüzden Arsız Bela dinliyorum.

Popüler kültürün göstergelerinden olan ürünün veya hizmetin değil imajların ve hazların sunulması müzik alanında çok daha bariz kendini göstermektedir. Her ürün, hedef kitlesinin kültürel kodlarına uygun olarak ambalajlanıp satışa sunuluyor. Kendisi de alt kültürden gelen biri olarak, bu gençlerin yaşantılarını ve beklentilerini bilen Arsız Bela adlı şarkıcının sunumu da alt kültürle uygun olarak yapılmaktadır.

Kızların âşık olacağı, erkeklerin örnek alıp onun gibi davranarak kızları daha kolay etkileyebileceği izlenimi yaratılmaktadır. Bir insanı en çok kendi gibi düşünen, kendi gibi hissedebilen ve en önemlisi aynı yerden gelen bir insanın anlayacağı düşüncesiyle pazarlanmaktadır. Özdeşleşmenin başlangıcı da bu şekilde gerçekleşmektedir.

Kimsenin kendisini anlamadığını düşünen Merve, Arsız Bela'nın yokluğunu düşünemediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Arsız Bela olmasa herkeste bir tuhaflık olur. Mesela müzikleri kaldırılrsa ben kendimi boş ve yalnız hissederim. Kaldırılmasın.

'Yalnız ve boş hissetmek', 'tuhaf olmak' ifadeleri yaratılan bir imajın hayatın gerçeğinde ne denli büyük bir anlam yarattığını göstermektedir. Bir aile üyesini kaybetmek, vücudaki bir organı yitirmek ve benzeri yokluklarla aynı anlam alanını paylaştığı anlaşılmaktadır. Bir varlığın eksikliğiyle tuhaf ve boş hissetmek, özdeşleştirildiği hayatın onun yönlendirmesiyle şekillendiğinin de göstergesi olarak açıklanabilir. Yapay ve sahte bir şekilde gençlerin ihtiyaçları giderilse de, tıpkı uyuşturucu madde gibi bir süre gerçeklerden uzak olmayı sağladığı ve istediği şeyleri bulduğu hissi dahi tatmin etmektedir. Ancak bu ihtiyaç hiçbir zaman bitmeyecektir. Zaten olması istenen de tam olarak budur.

Popülerlikle Değişen Tarzlar

2004 yılında adı duyulmaya başlayan Arsız Bela'nın, geçen zaman içinde müzik tarzında değişimler olduğu görülmektedir. İlk çıkış parçalarında popüler şarkıları rap ile birleştiren Arsız Bela daha sonra türkü formuna yakın bir tarz oluşturmuştur. Görüşmecilerden Dilara bu değişimi şu şekilde açıklamıştır:

Gençleri toplamak için Rap ile türküyü birleştiriyor. Artık tanındıktan sonra Rap'i yavaş yavaş bırakmaya başladı. Şimdiki tarzı daha çok türkü tarzında... Yani Rap'i tanımak için kullandı.

Hayranları değişimin farkında ancak onu dinlemekten vazgeçmemişler. Merve arabesk rap'i daha çok sevdiğini söylese de Arsız Bela'nın popüler olmasıyla değişen tarzının ona olan sevgisini azaltmadığını belirtmiştir. Şarkıların hala kendisini anlattığını söylemiştir. Türkü formundaki şarkılarla daha geniş bir kitleye ulaşacağını düşünmektedir. Aykut ise değişimin gerekli olduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

Arabesk Rap'i ergenler daha çok sever. Zaten hayranlarının çoğu ergen... Bizim gibi büyük dinleyici sayısı azdır. Ama biz her zaman dinleriz, kaç yaşına gelirim geleyim dinlerim. Şimdi daha çok türkü gibi söylüyor. Ama daha vurucu sözleri var, insanın ciğerini yakar, sözleriyle ve sesiyle... Arsız Bela büyüdüğü gibi dinleyenleri de büyüdü. Herkesin dinleyebileceği şarkılar söylüyor şimdi. Daha iyi oldu bence.

Değişimin kendilerini etkilemediğini ve hala bir numara şarkıcı olduğunu söyleyen Muhammed, Arsız Bela'yı artık babasının bile dinleyebileceğini belirtmiştir:

Elit olmaya çalışıyor diyorlar ama onun özünde yok öyle şeyler. Halk adamıdır o, bizim içimizden. Gençleri o anlar bir tek. Eskisi gibi çok dinleyeni yok deseler de inanmıyorum ben. Yani çocukların dinlediğini söyleyen var, bence rakiplerinin çıkardığı yalanlar bunlar.

Yerel bir televizyon kanalında program yaptığı için tarzının değiştirdiğini düşünen Eda, değişimden memnun olmadığını ancak dinleyici sayısının yükseldiğini söylemiştir. Arsız Bela'nın ilk çıkış dönemlerindeki tarzını daha çok sevdiğini ifade eden görüşmecilerimiz, zamanla geçirdiği değişimi popüler olmasına ve herkese hitap etme kaygısı taşımasına bağlamaktadırlar. Şarkıcının Facebook, Instagram gibi sosyal medya hesaplarında bu değişim gözlenmektedir. Popülerlikle birlikte sosyal içerikli paylaşımların arttığı, yardım konserleri düzenlediği ve bu şekilde gündemde kalmaya çalıştığı görülmektedir. Hedef kitlesini genişletmek adına türkü söylemeye başlaması hayranlarını memnun etmese de onu dinlemekten ve sevmekten alıkoymamaktadır. Kendisine iyi geldiğini düşünmesi, elde edemediği şeyleri onunla ediniyor hissine kapılması dinleyici için yeterli olmaktadır.

SONUÇ

Toplum içinde farklı sınıflarla isimlendirilen gençlik altkültürünün kodlarından yola çıkarak, arabesk rap müziğinin bu gençlik üzerindeki etkilerini ve hayatlarını ne ölçüde şekillendirdiğini tanımlamak amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır. Haklarında genellikle serseri, tinerci, suçlu, madde bağımlısı şeklinde tanımlamalar yapılan, kendilerine has terimleri, müzik ve dans formları olan gençlik altkültüründe (Yaman, 2014, s.59; Williams, 2007, s.579) müziğinin büyük bir önem taşıdığı görülmektedir. Müzik, bu gençlerin duygularını, isyanlarını, iletişim biçimlerini, arkadaşlık ilişkilerini, aileleriyle ve toplumla olan kavgalarını büyük ölçüde etkilemektedir. Gençlik altkültürleri içinde yer alan Arsız Bela hayranlarının "kendimi buluyorum" diyerek dinlemeyi tercih ettiği bu şarkılar, kendine özgü, topluma kapalı bir birey tipi yaratmaktadır.

Daha çok özentiyile kendine farklı bir tarz yaratarak topluma uyum sağlamaya çalışan gençler, çevreleri tarafından yadırganmakta ve dışlanmaktadır. Ne içinde doğup büyüdüğü kültüre ne de sonradan katıldığı kültüre ait olamayan arabesk rap dinleyicileri, kendilerini kanıtlamak için toplumun hoş görmediği davranışlar sergileyebilmektedir. İçlerinde, kendilerini dışlayan topluma ve sisteme olduğu kadar mensup oldukları aileye, yoksulluğa ve özendikleri hayata sahip herkese karşı öfke bulunmaktadır. Gençlerden bir kısmının kavgacı, sert ve korku uyandıran bir imaja sahip olmak için gösterdikleri çabanın nedeni bir çeşit koruma alanı oluşturmaktır. Büründükleri imaj, iç dünyalarını gizlemek amacıyla, toplumun takındığı önyargılı tavırlara bir tepki olarak okunabilir. Negatif bir etkiye negatif bir tepki olarak da nitelendirilebilecek bu tavrın, tanıştıkları her kişiyi toplumun bir parçası olarak görme eğiliminden kaynaklandığı söylenebilir. Williams (2007, s.580), gençlik altkültürlerinin hakim kültüre direnç olarak özel işaretler, farklı giyim stilleri oluşturduklarını ve topluma kapalı bir grup yapısına sahip olduklarını belirtmektedir. Bu tanımlama ulaştığımız yargıyı destekler niteliktedir. Bununla birlikte gençleri 'öteki' olarak görmediğiniz ve aynı mesafede durduğunuz anda kabuklarının kırıldığını görülmektedir. İlk başlarda pervasız, umursamaz ve uzak duran bir yapıya sahipken, birlikte zaman geçirdikçe saygılı ve sizi önemseyen bir tavır takınmaları yönlendirilmeye açık olduklarını, dolayısıyla Williams'ın (2007) tanımında belirttiği direncin kırılmasının da mümkün olduğunu göstermektedir.

Kendi içlerinde değerli gördükleri kişilere verdikleri 'Ayan Abi' lakabı, gerçekte polisler için kullandıkları bir sıfattır. Devleti temsil eden polislere hakaret olarak kullandıkları bu ifadenin kendi içlerinde bir takdir ifadesine dönüşmesi, devlete olan saygının göstergesidir. Polise

hakaret etseler dahi devleti temsil ediyor olması nedeniyle saygı da duymaktadırlar. Kendi içlerinde hep bir çelişki barındıran arabesk rap dinleyicileri gerçekte olduklarından farklı görünmek için çaba göstermektedir. Kendi gerçekleri ve ulaşamadıkları olanaklar postmodernizmin çoklu kişilik oluşumunu kaçınılmaz kılmaktadır.

Evden kaçmak için bahane yaratan, kavga eden, yalan söyleyen gençlerin kendilerini yaşayabilmelerinin tek olanağı sokaklar, izbe mekânlar, aileden ve toplumdaki uzak mekânlardır. Toplumda büyük kesimin çekindiği alanlar olan metruk binalar ve izbe ortamlarda, hiç kimse müdahale etmeden kurallarını kendileri belirlemektedirler. Bu mekânlar, özgürlüklerinin, kendilerini daha iyi hissetmek için müzikleri yüksek sesle dinleyebildikleri yer olmaktadır. Giyim ve saç tarzlarındaki farklılığın da altında aynı etken yatmaktadır. Yaşadıkları geçim sıkıntısı ulaşmak istedikleri hayatı yaşamalarına olanak vermese de saçlarını ve giyimlerini değiştirmeye gücünü kendilerinde bulmaktadırlar. Kontrol edebildikleri ve sahip oldukları tek şeyin bedenleri olması onun üzerinde her türlü değişimi gerçekleştirmeye itebilmektedir. Öfkelenmelerinde ve üzüldüklerinde bedenlerine uyguladıkları acı veren yöntemler de bu şekilde değerlendirilebilir. Kendi ifadeleriyle “değişmeyen hayatta değişen tek şey” bedenleri olmaktadır. Yörükoğlu'nun (1986, s.138-139), küçük yaşlardan itibaren ihmal edilip, hor görülen çocuğun ileriki yaşlarda isyankâr, saldırgan, kavgacı ve suç işlemeye eğilimli bir karakter geliştireceğini belirtmesi gençlerin bu eylemlerini açıklar niteliktedir. Öfke ve saldırganlık noktasında ilk hedefleri kendileri olmakta, zamanla zarar verme alanı topluma doğru genişleyebilmektedir.

Müzikle yaratılmış bir evren söz konusudur. Gençlerin yarattıkları dünya genelde müziğe endeksli ve oradaki imgelerin kendi hayatlarına yerleştirilmesi şeklindedir. Yarattıkları dünyanın gerçekliğini dinledikleri müziklerle yaşayan Arsız Bela hayranları, yaşam kaynağı gibi gördükleri şarkıcının ekseninde dönmektedirler. Kitleleri harekete geçirebilmenin yolu onların duygularına, basit ama abartılı şekilde seslenmektir diyen Le Bon'un (2009, s.37) görüşünden yola çıkarak çoğunlukla eğitimsiz olan gençlerin hangi motivasyonlarla hayatlarını şekillendirdiklerini anlamak mümkündür. Dinledikleri müziklerle kendilerini güçlü, özgür ve iyi hissetmeleri, şarkıların onlarda bir çeşit ilaç etkisi yarattığını göstermektedir. Müzik dinlemeden önce ve dinledikten sonra madde kullanmalarının, ilacın etkisini pekiştirmek maksatlı olduğu söylenebilir. Ancak bu ilaç iyileştirmekten ziyade hastalığı yaygınlaştırmaktadır. Gerçek dünyayla karşı karşıya kaldıkları anda yıkıcı olmaya ve zarar vermeye başlamaktadırlar. Çöp kovalarını devirmekten sokak lambalarını kırmaya, hırsızlıktan adam yaralamaya kadar çeşitli şekillerde kendini gösteren bu yıkıcılık yarattıkları dünyanın gerçeklerle uyum sağlamaması sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Arabesk Rap gibi ritim yerine söze ve mesaj vermeye dayalı bir müzik tarzı söz konusu olduğunda ise içeriğin dönüşümünün kendini ifade etme isteğine bağlı olduğu görülür. Böylece müzik Amerika'da ve Almanya'da ırkçılığa karşı bir ses çıkarma aracı olarak karşımıza çıkarken (Üçer, 2013, s.253) burada gençlerin kendi problemlerini aktarma aracı hâline gelir. Daha geniş bir perspektifte kültür bağlamında düşünüldüğünde, örneğin kıyafetler, katılımcılardan birinin ifadesiyle “Ben de buradayım demek istiyorum, ben de varım, beni de görün.” demenin bir yansıması olarak görülebilir.

Yaratılan duygusal yoğunluğun ve şarkılardaki imgelerin güçlü etkiye sahip olmasının nedeni, gerçek hayatta karşılığını bulmasıyla ilgilidir. Şarkı sözleri basit, kolay anlaşılır olmaktadır ve gençlerin hayatından kesitler taşımaktadır. Şarkıcının da aynı altkültürden gelmiş olması ve aynı duyguları yaşaması şarkıların oluşturulmasında ve pazarlanması noktasında oldukça etkili olmaktadır. Arabesk rap'in gençlik altkültüründen hayran kitlesi oluşturması ve popülerlik kazanması, tarzında değişiklik yaparak daha geniş bir kitleye hitap etme sürecini beraberinde getirmektedir. Bu durum, başlangıcı ve niteliği alt kültür olan müzik tarzlarında dinleyici

kitlesinin artmasıyla birlikte kültür endüstrisi tarafından dönüştürülerek popüler kültüre geçişinin sağlandığını göstermektedir. 80'li yıllarda yine bir altkültür olarak doğan Arabesk müzik de aynı yollardan geçmiştir. Müziğin popülerleşmesiyle beraber kitlesel dinleyicileri oluşmuş, hatta 2000'li yıllarla birlikte Müslüm Gürses, Orhan Gencebay gibi isimler adeta belirli bir grubun dinlediği isimler olmaktan çıkmış Popüler Kültürün bir parçası haline gelmiştir. Katılımcılarımızın da Arsız Bela için düşündükleri benzerdir. Gerek gözlemler gerekse görüşmeler yoluyla fark edilen bir gerçek Arsız Bela'nın sözlerindeki değişimin dinleyicileri üzerinde oluşturduğu hoşnutsuzluktur. Artık dinleyicileri Arsız Bela'nın sözlerinde eskisi gibi sert ve isyankâr bir ifadenin olmadığını belirtmiş sanki bize değil de herkese müzik yapıyor artık demeye başlamışlardır.

Dinledikleri şarkıların olmaması durumunda neler hissettiklerine dair yaptıkları açıklamalar müziğin hayatlarında ne denli büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. 'Yalnız ve boş hissetmek', 'tuhaf olmak' ifadeleri, yaratılan imajın hayatlarında ne denli büyük bir anlama geldiğini göstermektedir. Müzikten yoksun kalmanın, bir aile üyesini kaybetmek, vücuttaki bir organı yitirmek ve benzeri yokluklarla aynı anlam alanına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bir varlığın eksikliğiyle tuhaf ve boş hissetmek, özdeşleştirildiği hayatın onun yönlendirmesiyle şekillendiğinin de göstergesi olarak açıklanabilir. Yapay ve sahte bir şekilde gençlerin ihtiyaçları giderilse de, tıpkı uyuşturucu madde gibi bir süre gerçeklerden uzak olmayı sağlamakta ve sahte bir his oluşturmaktadır. Kuyucu'nun da belirttiği gibi (2016: 193) popüler müzikteki standartlaşmış ritimler dinleyiciyi, 'ritmin kölesi' haline getirmektedir.

Arsız Bela hayranları hayata tutunmak için müziğe sarılmakta ve onunla kendilerine bir dünya yaratmaktadırlar. Marchetti (1982, s.208), bastırılmış ve ortaya çıkarılmamış duygularını serbest bırakmak için filmlerin ve şarkıların altkültür gençliğe meşru bir ortam oluşturduğunu belirtmektedir. Bir anlamda Demir'in de (2014) belirttiği gibi, bu altkültür için gerçek yaşamla başa çıkmak için giydikleri zırhı ancak kendileri için hayatta karşılaşacakları gerçekliklerin (askerlikten/evlilikten sonra kendilerini bekleyen yetişkin yaşantısı) ne olduğunu bilen ve çaresizlik ile idealleri arasında sıkışan bir anlamda arafta kalan gençler denilebilir Arsız Bela hayranları için müzik, umutlarını yaşattıkları bir ortamın yaratıcısı olmaktadır. Oluşturdukları alanın tam anlamıyla hakimi olmak adına özel kodlar oluşturmakta ve yabancıları içlerine kabul etmemektedirler. Bu özel alanda aldıkları beğeniler kendilerine olan güvenlerini artırarak ve geleceğe olan umutlarına sarılmalarına olanak tanımaktadır. Ancak gerçeklerle karşılaştıkları an tüm umutları yıkılmakta ve bunu şiddet olarak yansıtmaya yoluna gitmektedirler.

KAYNAKÇA

- Bayhan, V. (2007). Hedonist ve Püritan Etik Sarmalında Postmodern Gençlik. *Bildiriler, Çevre, Kentleşme Sorunları ve Çözümleri, 1.Cilt, Ankara*. Ankara.
- Berger, A. A. (2014). *Kültür Eleştirisi*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Berger, A. A. (2014). *Kültür Eleştirisi*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bozkurt, S. S., Zahal, O. ve Uyan, D.Z. (2015), Ortaokul Öğrencilerinin Duygu Durumlarına Göre Dinledikleri Müzik Türlerinin İncelenmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies(39)* <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3119>
- Burcu, N. D. (2007). Arkadaş Grubuna Sahip Olmaya Verilen Önemin Gençlerin Vandalizmi Üzerindeki Etkisi. *Edebiyat Fakültesi Dergisi(24)*, 23 - 44.

- Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Demir, İ. (2014). Apaçi Gençlik, Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" Alt kültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma- Kitap Eleştirisi. *İnsan ve Toplum Dergisi(4)* dx.doi.org/10.12658/human.society.4.7.D0071
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 123-144.
- Denzin, N., & Lincoln, Y. (2000). *Handbook of qualitative research (3.bs.)*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Dinçer, M. (1997). "Göç-Doğal Kaynaklar İlişisine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış", *Toplum ve Göç. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi (Mersin Kasım 1996)*. Ankara.: D.İ.E. Yayınları.
- Doğan, İ. (1990). Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği. *Amme İdaresi Dergisi*, 145-163.
- Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin Durumu*. (S. Savran, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayıncılık 7. Basım.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı : 17*, 231-256 .
- Kuyucu, M. (2016). Theodor W. Adorno'nun Perspektifinden Popüler Türk Müziğinde Standartlaşma Sorunsalı. *TRT Akademi/Eğlence Dünyası*, 188-208.
- Le Bon, G. (1960). *The crowd: A study of the popular mind (Le Bon'dan akt. Arthur Asa Berger (2014), Kültür Eleştirisi, Pinhan Yayıncılık)*. New York: Wiking.
- Le Bon, G. (2009). *Kitleler Psikolojisi*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Lull, J. (2000). *Popler Müzik ve İletişim*. (T. İblağ, Çev.) İstanbul: Çivi Yazıları/Littera Yayınları.
- Marchetti, G. F. (1982). *Film and subculture: The Relationship of film to Punk and Glitter Youth Subcultures (Phd Dissertation)*. *University Microfilms International*.
- Marx, K. (1963). *Early Writings (Marx'tan akt. Arthur Asa Berger (2014), Kültür Eleştirisi)*. New York: McGraw-Hill.
- Oğuz, T. (2016). Dijital Müzik Tüketim Alışkanlıkları. *eKurgu (http://ekurgu.anadolu.edu.tr/onceki-sayi-ozet/27-dijital-muzik-tuketim-aliskanliklari)*, 44-62.
- Oskay, Ü. (2001). *Müzik ve Yabancılaşma/Aristo, Huizinga ve Adorno Açısından Bir Ön Çalışma*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özbek, M. (2000). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztürk, M. (2008). Ergen Psikolojisi. *Sosyal Bilimler Konferansları*. İstanbul.
- Sağır, A. ve Öztürk, B. (2015). Sosyolojik Bağlamda Müzik ve Kimlik: Karabük Üniversitesi Örneği, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(8)*

- Şimşek, A. Y. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Twenge, J. M. (2009). *"Ben" Nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Üçer, M. B. (2013). Müzikte Anlamın Yeniden Üretimi: Hip-Hop Kültürünün Türkiye'deki Görüntüleri Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme, *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı - I*, İstanbul, s.249-263
- Williams, J. P. (2007). Youth-Subcultural Studies: Sociological Traditions and Core Concepts. *Sociology Compass*, 572–593.
- Yaman, Ö. M. (2014). *Apaçi Gençlik*. İstanbul: Türkiye Yeşilay Cemiyeti.
- Yörükoğlu, A. (1986). *Gençlik Çağı*. Ankara: TİB Kültür Yayınları.